

ظرفیت‌سنجی پیاده‌روی اربعین در بازتاب و عمق بخشی ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی

زاهد غفاری هاشجین^{۱*}

سید مهدی حسینی^۲

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف ظرفیت‌سنجی پیاده‌روی اربعین در عمق بخشی و بازتاب ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی در مراسم پیاده‌روی اربعین حسینی به‌عنوان بی‌نظیرترین اجتماع مذهبی جهان انجام شده است. روش‌شناسی پژوهش: ابتدا با بهره‌گیری از روش کیفی تحلیل اسنادی و استفاده از ابزار فیش‌برداری سعی شده است با مراجعه به نظریه‌ها و مقالات معتبر، «ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی»، احصاء و دسته‌بندی شود و به منظور روایی پرسشنامه از لایوشه‌گیری CVR بهره‌گرفته شده است. در ادامه با استفاده از روش پیمایش نخبگانی و با بهره‌مندی از ابزار پرسشنامه، داده‌ها جمع‌آوری شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و Excel استفاده شده است. بر این اساس سعی شده است به این سؤال پاسخ داده شود که ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی به چه میزان می‌تواند در عمق بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟ یافته‌ها: با عنایت به گزارش تحقیق، ظرفیت پیاده‌روی اربعین برای همه‌ی ارزش‌های سه‌گانه‌ی متناظر به سنخ اثربخش، کارآمد و هویتی مناسب است و مخاطبین فرهیخته، ارزش‌های «حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین»، «تأمین نیازهای اساسی مردم و فقرزدایی»، «مواسات و نوع دوستی و خیرخواهی»، «داشتن انگیزه الهی»، «فرهنگ مقاومت و حمایت از مسلمانان و مستضعفان»، «دگرخواهی و ایثار»، «روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی» را در اولویت سیاست‌گذارانه‌ی عمق بخشی ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی در ظرفیت اربعین دانسته‌اند.

نتیجه‌گیری: در پاسخ به سؤال اصلی این تحقیق نشان داده است که مراسم پیاده‌روی اربعین می‌تواند متکفل ظرفیت‌های عظیمی از بازتاب ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی باشد.

کلیدواژه‌ها: ظرفیت‌سنجی، اربعین، عمق بخشی، بازتاب، ارزش‌ها و آرمان‌ها انقلاب اسلامی.

Email: ghafari@shahed.ac.ir

۱- استاد علوم سیاسی دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

(نویسنده مسئول)

Email: s.hoseini.mehdii@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی

دانشگاه شاهد، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۰۸

مقدمه

در این مقاله، عمق بخشی انقلاب اسلامی به معنای بازتولید دائمی و سازماندهی شده‌ی گفتمان انقلاب اسلامی در محیط‌های همگن و ناهمگن از طریق پخش و گسترش حقایق آن، در سطوح «بازتابش انقلاب» و «وسع‌افزایی شعاع اثر آن» است که دو هدف «کسب و جلب منافع امنیت ملی» و «دفع و دور کردن تهدیدات انقلاب اسلامی در سرزمین هدف» را از طریق الگوپرووی برآورده می‌کند، مورد توجه قرار می‌گیرد.

انقلاب اسلامی در ایران با تکیه بر معناگرایی و مورد توجه قرار دادن ارزش‌های انسانی و اسلامی به دلیل ادعای بهره‌مندی از ویژگی‌های بسیار مهمی همچون دینی و اسلامی، مردم‌نهاد و فراگیر، استقلال طلبی، سازش‌ناپذیری نسبت به اصول فرهنگی و معنوی، بهره‌مندی از رهبری جامع‌الابعد، ظلم‌ستیزی، عدالت‌خواهی و... داعیه‌ی الگو شدن برای ملت‌های دیگر که خواهان ارزش‌های انسانی‌اند، را در سر می‌پروراند. صاحب نظران بر این باور هستند که الگو شدن و تأمین اهداف سیاست خارجی باید به‌گونه‌ای هم‌آهنگ تنظیم شود تا منافع ملی محقق شود. اما با وجود آن که تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران نقش اساسی در فرآیند سیاست‌گذاری خارجی ایفا می‌نمایند با این وجود در بسیاری از موارد این تصمیمات محصول تجربه‌های تاریخی، اعتقادات سیاسی و ایدئولوژیک و... است.

همان‌طور که عبدالعلی قوام اشاره می‌دارد، در حقیقت ارزش‌های جوامع، ساخته و پرداخته‌ی آموزش، فرهنگ سیاسی، تعلیم و تربیت و... است. ارزش‌ها باعث جهت‌یابی انسان‌ها به‌سوی جنبه‌های متعالی انسان، قدرت، ثروت، اعتبار، انزوا و غیره می‌شود و حتی در مواردی اهداف سیاست خارجی در چارچوب یک ایدئولوژی خاص تعریف و تبیین می‌شود (قوامی، ۲۰۰۱: ۱۰۲).

در این مقاله، هر کدام ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی با ماهیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و کارآمدی و ماهیت گویه‌ای هویت‌خواهی، اقتصاد، حکمرانی، عدالت‌خواهی، وحدت‌گرایی، اقتدار، ایثارگرایی، کرامت انسانی، جهاد و شهادت، دین به‌مثابه موضوع، دینداری به‌مثابه عمل، نوگرایی، پایمردی و مقاومت، ارزش‌های عمومی، اخلاق، کارایی و موفقیت، مورد بررسی قرار گرفت که به چه میزان می‌توانند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشند.

بر همین مبنا، مفاهیم مرتبطی که چارچوب مفهومی استحصالی و استنتاجی مقاله را در بخش تجزیه و تحلیل کمی کمک کرده است نظیر بازتابش، عمق‌بخشی و صدور و ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی مورد تعریف و ایضاح نظری قرار گرفته است.

در مقاله پس از تدوین و توزیع پرسشنامه، مبتنی بر خروجی جمعیت‌شناسی^۱ چهل و یک پرسشنامه‌ی سالم دریافت شد و از این تعداد همه‌ی مخاطبین دارای تحصیلات تکمیلی که ۳ نفر فوق لیسانس ۱۵ نفر دانشجوی دکتری و ۲۰ نفر دکترا و استادیار و دانشیار دانشگاه بوده‌اند که دارای سابقه شرکت در مراسم

اربعین بوده و دارای مطالعات مرتبط بوده‌اند و نسبت به رابطه‌ی ارزش‌های انقلاب اسلامی و صدور یا بازتاب آن در اربعین توجه داشته‌اند و جزء دغدغه‌های آنها بوده است. از این تعداد ۲۰ نفر در ارگان‌های انقلابی مشغول خدمت می‌باشند.

پیشینه تحقیق

در بررسی صورت گرفته از سوی پژوهشگران، تحقیقاتی که از عنوانی هم‌سان با عنوان این پژوهش برخوردار بوده و یا به‌طور مستقیم در ارتباط با این تحقیق باشند مشاهده نگردید و به‌ویژه هیچ نوع پایان‌نامه یا مقاله‌ای علمی-پژوهشی یافت نشد. از این‌رو در خصوص موضوع این تحقیق، خلاء تحقیقاتی محسوسی وجود دارد. بنابراین می‌توان ادعا نمود که تاکنون درباره‌ی ظرفیت‌سنجی پیاده‌روی اربعین در عمق‌بخشی (بازتاب) ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی، هیچ‌گونه اثری پژوهشی به‌زیور طبع آراسته نشده است. ولی آثاری که دارای رویکرد و مفاهیم مشترک با این پژوهش داشته باشند به برخی از آنان اشاره می‌شود.

جدول ۱: مفاهیم مشترک و افتراق با این پژوهش با سایر تحقیقات

نویسنده	عنوان	اثر	مفاهیم مشترک	افتراق
مهدی فیروزکوهی	الگوی عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی مبتنی بر اندیشه‌ی سیاسی مقام معظم رهبری و اعتباربخشی نظری به آن	رساله دکتری	عمق‌بخشی، بازتاب و ارزش‌های بازتاب‌دهنده، ملاً بیشترین بهره علمی و نظری از این رساله برده شد	ظرفیت اربعین،
سجاد نجفی سید علی اجتهادی	تعیین عوامل تأثیرگذار بر روابط ایران و عراق بر مبنای نظریه پیوستگی جیمز روزنا	مقاله	ظرفیت کشور عراق، مبحث قدرت نرم و ارزش‌ها	ظرفیت اربعین، عمق‌بخشی، بازتاب و ارزش‌های بازتاب‌دهنده،
حسین مسعودنیا، علی‌علی حسینی	نقش فرهنگ سیاسی شیعه در میزان قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران	مقاله	عناصر فرهنگ سیاسی و قدرت نرم که مقرون به ارزش‌هاست و باور بر قوت افزایشی آن	ظرفیت اربعین، عمق‌بخشی، بازتاب و ارزش‌های بازتاب‌دهنده
زاهد غفاری هاشجین، حسن محمدمیرزائی	ابعاد و ظرفیت‌های ضد استکباری پیاده‌روی اربعین حسینی بر اساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله العالی)	مقاله	ظرفیت اربعین، رویکرد به انتقال ارزش‌ها و قدرت نرم و مفاهیم مقارن به صدور و بازتاب	بررسی این مقاله محدود به ارزش‌های ضد استکباری می‌باشد با روش متفاوت و عمق

نویسنده	عنوان	اثر	مفاهیم مشترک	افتراق
				بخشی، بازتاب و ارزش‌های بازتاب دهنده
محمدحسین پناهی	ارزش‌های جهاد و شهادت در شعارهای انقلاب اسلامی	کتاب	در شناخت و اخذ برخی از ارزش‌ها انقلاب اسلامی بهره برده شد	عمق بخشی، بازتاب و ارزش‌های بازتاب دهنده، و اربعین رویکرد روشی هنجاری
محمود پروانه	دیالکتیک تنافع (مبتنی بر اندیشه سیاسی امام خمینی(ره))	مقاله	رویکرد به انتقال ارزش‌ها و قدرت نرم و مفاهیم مقارن به صدور و بازتاب	ظرفیت اربعین، عمق بخشی، بازتاب و ارزش‌های بازتاب دهنده
حمیدرضا منیری حمزه کلایی	تبیین پیمایشی فرصت‌ها، موانع و راهکارهای نفوذ قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی در حج	مقاله	باور بر فرصت و ظرفیت انتقال و صدور ارزش‌ها در ظرفیت‌های مناسکی و مراسمی مذهبی، نفوذ، قدرت نرم نظام جمهوری اسلامی، روش کمی و پیمایشی	ظرفیت اربعین، عمق بخشی، بازتاب و محدودیت در ارزش‌های بازتاب دهنده

روش پژوهش و فرایند شکل‌گیری پرسشنامه

تحلیل توصیفی با تحقیق توصیفی و تحلیل تبیینی با تحقیق تبیینی سازگار است. با وجود این در تحقیق تبیینی، تحلیل توصیفی نیز انجام می‌شود. تحلیل کمی در شرایطی کاربرد دارد که مفاهیم از طریق معرف‌های تجربی کمی اندازه‌گیری شده باشد. در این پژوهش؛ ابزار تحلیل کمی پرسشنامه محقق ساخته است؛ در تحلیل کمی واقعه از بیرون کاویده می‌شود؛ محققین به منظور تکمیل تحلیل، نیازمند همراه سازی تحلیل کمی با تحلیل کیفی شدند. به همین دلیل در معنادهی و مضمون‌یابی ارزش‌ها از روش و تکنیک کیفی نیز بهره‌مند شدیم. تحلیل کیفی بار معنایی یافته‌های کمی را روشن‌تر می‌نماید. در سطح تحلیل توصیفی از آماره‌های توصیفی مانند میانگین و... مورد استفاده قرار می‌گیرد.

بنابراین وفق روش تحقیق کمی در چارچوب تجزیه و تحلیل توصیفی - تبیینی با مراجعه به ده‌ها مقاله و اخذ ارزش‌های متناسب و با تأکید بر ارزش‌ها و آرمان‌های موردنظر رهبران و توجه به الگوی نظری عمق‌بخشی شامل تجمیع عوامل ارزش‌های قابل صدور، بازتابی و وسع‌افزایانه انقلاب اسلامی منتج از دیدگاه حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی نظیر: ساده‌زیستی مسئولان، استکبار ستیزی، سلطه‌ستیزی، بیگانه‌ستیزی، استبدادستیزی، افتخار به انقلابیگری، عدالت‌طلبی، دوری از تجمل گرایی، اجتناب از اشرافی‌گری، نفی استثمار، نفی سلطه‌پذیری، نفی تحقیر ملت به وسیله قدرت‌های سیاسی

دنیا، نفی وابستگی سیاسی، نفی نفوذ و دخالت قدرت‌های مسلط دنیا در کشور، نفی سکولاریسم اخلاقی و اباحیگری، دفاع از مظلومان جهان، فتح قله‌های دانش، کرامت انسان، سعی برای ایجاد برادری و برابری، اخلاق، ایستادگی در مقابل دشمن، ایمان، استقلال سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، آزادی فکر، رواج اخلاق فاضله، حکومت مردمی، حکومت صالح و انسان‌های برخوردار از دین و تقوا در رأس کارها و... از جمله ارزش‌های انقلاب اسلامی هستند که مقام معظم رهبری بر لزوم حفظ و تقویت آن تأکید کرده‌اند، اقدام به طراحی پرسشنامه‌ی ذیل نموده و آن را جهت پاسخ‌یابی به محضر صاحب‌نظران و کارشناسانی که اولاً درک مفیدی از ارزش‌های قابل صدور و ظرفیت‌ساز برای تقویت انقلاب اسلامی دارند، دوم این که حداقل یک تجربه‌ی پیاده‌روی در اربعین حسینی داشته‌اند تقدیم شد و سپس با جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و ورود اطلاعات در نرم‌افزار SPSS و به تجزیه و تحلیل آن اقدام نمودیم و نتایج ذیل اخذ گردید.

البته در مقام اعتبارسنجی برای پاسخ به این سؤال و فرضیه‌های مرتبط با آن از آزمون اعتبارسنجی لاوشه (CVR) استفاده شد. براساس نظر لاوشه^۱ (۱۹۷۵) که در اعتبارسنجی نتایج به‌دست آمده از دیدگاه خبرگان به کار رفت، ابتدا اهداف تحقیق به متخصصان ارائه شد و از آن‌ها خواسته شد تا مؤلفه‌ها را بر اساس طیف لیکرت طبقه‌بندی کنند و نسبت به اعتبار آن نظر دهند و در مرحله‌ی بعد، نظرات آن‌ها بر اساس فرمول زیر بررسی شد.

$$CVR = \frac{(n_e - N/2)}{N/2}$$

ادبیات و تعاریف مفاهیم

عمق‌بخشی انقلاب اسلامی

مفهوم عمق‌بخشی انقلاب اسلامی اولین بار در اساس‌نامه‌ی قطب علمی عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، (۲۰۱۱: ۲) مندرج گردید.

جامع‌ترین تعریف از عمق‌بخشی، از حیث ادبیات علوم استراتژیک را سردار صفوی^۲ ارائه نموده است. وی به‌همه‌ی وجوه سخت و نرم این مفهوم اشاره نموده، مفاهیمی مثل نفوذ، تغییر تصمیمات و محاسبات دشمن، بازدارندگی و همچنین دفع تهدیدات را در بر می‌گیرد. وی با کاربست عبارت «دفاع از مستضعفان غیر معارض با اسلام» به‌توسیع شعاع نفوذ و جغرافیای تکلیف انقلاب اسلامی توجه نموده است.

«تقویت، توسعه، افزایش اقتدار، تأثیرگذاری، نفوذ انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران در خارج از مرزهای جغرافیایی ایران در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی و ... در دولت‌ها و ملت‌های گوناگون با ویژگی‌های دفاع از مسلمانان و مستضعفان غیرمعارض با اسلام، بازدارندگی مؤثر و توانا در تغییر راهبردها و سیاست‌های دشمن، توان وادار نمودن دشمن به انصراف از حمله و یا تهدید

1. Lawshe

۲. دستیار ویژه‌ی فرماندهی معظم کل قوا و استاد دانشکده‌ی مطالعات راهبردی دانشگاه جامع امام حسین(ع).

جمهوری اسلامی ایران، قادر بودن به واکنش سریع در خارج از کشور با قابلیت بی‌اثر یا کم‌اثر نمودن و دور کردن تهدیدات خارجی به‌ویژه آمریکا و رژیم صهیونیستی» (صفوی، ۲۰۰۹: ۳).

همچنین عبدالله مبینی در توضیح عمق بخشی انقلاب اسلامی، آن را تحقق فرایند ارائه الگوی جدید و به‌پا کردن نظام حکومتی و اجرای احکام اسلام ناب محمدی(ص) می‌داند که قصد دارد به‌سیطره و سلطه و ظلم جهان‌خواران ستمگر خاتمه داده و راه را برای ظهور منجی مصلح و امامت مطلق حق امام زمان(عج) هموار نماید.

ولی خرمشاد گسترش قلمرو نرم انقلاب اسلامی، از طریق الگو شدن آن در فراتر از مرزهای پیرامونی‌اش، که از طرفی با جلب حمایت توده‌های مردم در سرزمین هدف، و از سوی دیگر، با ایجاد و توسعه‌ی نفوذ نرم انقلاب اسلامی در آن سرزمین، منجر به خلق مصونیت برای منافع (ملی و فراملی) سرزمین مادر، در برابر تهدیدات نرم یا سخت حریف می‌باشد را عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی می‌داند (خرمشاد، ۲۰۱۳: ۳).

صدور انقلاب

رهبران انقلاب‌ها بسیار متمایل هستند که ارزش‌های انقلاب خود را هشیارانه و عامدانه به منظور جلب اهداف و منافع انقلاب و کشور انقلابی، صادر نمایند. این ارزش‌ها و آرمان‌ها محدود به یک یا چند انقلاب نیست بلکه همه انقلاب‌ها و واحدهای سیاسی چنین آمال‌هایی را در سر می‌پروراند؛ بدین منظور ابتداً به پیشینه‌ی صدور انقلاب‌های غربی می‌پردازیم و سپس از موضع نظرگاه اسلام، امام خمینی(ره) و عمل دولت‌های جمهوری اسلامی ایران به آن توجه خواهیم کرد.

پیشینه‌ی صدور انقلاب‌های غربی

صدور انقلاب فرانسه به‌خارج از مرزهای ملی، به کمک شعارهایی چون آزادی، برابری و برادری، زمینه‌ی ایجاد تحولات گسترده‌ای را فراهم کرد (فلاح‌نژاد، ۲۰۰۵: ۴۳). بخشی از این تحولات، با کمک فرانسوی‌ها صورت می‌گرفت که یک مقوله‌ی کاملاً نرم بود. لیکن در برخی از موارد، صدور نه متکی بر بازتاب طبیعی و تحسین ارزش‌های انقلاب مادر از سوی توده‌های ملت‌ها، بلکه با تکیه بر توان رزمی و ابزارآلات امنیتی و یا عناصر سخت قدرت، به‌شکل «صدور سازمانی» صورت می‌پذیرفت. و همچنین با ضرباهنگ قوی‌تر این صدور در انقلاب روسیه شکل گرفت.

دولت‌های غربی برای جهانی کردن لیبرالیسم از طیف گسترده‌ای از گزینه‌ها نظیر «اهرم‌های نهادی» در قضیه‌ی فرآیند اتحادیه‌سازی از اروپا، «مشروط‌سازی»^۱ در قضایای جهان سوم و... بهره می‌گیرند. آنان برای صدور اندیشه‌ی خویش، به‌خود حق می‌دهند که ضمن ایجاد ائتلاف‌های هم‌سو با اندیشه‌ی خود و شبکه‌سازی از متحدان هم‌افزا به‌توسعه‌طلبی روی آورده و «منطقه‌ی لیبرال» را با کمک مجموعه‌ای از

ابزارهای اقتصادی و دیپلماتیک گسترش دهند. دویل این عوامل را در قالب «الهام^۱» (امیدوار بودن به این که مردمی که در رژیم‌های غیردموکراتیک زندگی می‌کنند برای آزادی خود مبارزه می‌کنند) «تشویق^۲» و حتی «مداخله» دسته‌بندی می‌کند (دویل به نقل از (دان، ۲۰۰۹: ۳۸۸-۳۸۹).

اقدامات صادرگرانه‌ی اندیشه‌ی لیبرالیزم به‌حدی زیاد بوده که منتقدین لیبرال‌ها را بر آن داشته که تلاش لیبرال‌های غربی برای طرح گسترش منطقه‌ی لیبرالیزم را عملاً بهانه‌ای برای تقویت منافع بازرگانی شرکت‌های خودشان بیندارند! لازم به‌ذکر است که از قواعد اصلی نهادگرایی نئولیبرال، اصل انگیزه‌ی «ورود دولت‌ها به روابط همکاری‌جویانه» می‌باشد. آنان بر این باورند که دولت‌ها در روابط همکاری‌جویانه وارد می‌شوند حتی اگر دولتی از این تعامل، منافع بیشتری را کسب کند لیکن برای نهادگرایان لیبرال، «منافع مطلق» مهم‌تر از «منافع نسبی» - که نئورئالیست‌ها بر آن تأکید می‌کنند- است (دان، ۲۰۰۹: ۳۹۷). امری که حتی در صورت درستی‌اش نیز، گامی در راستای اثبات مفروض بنیادین این تحقیق است که عمق‌بخشی انقلاب را در جهات تأمین منافع امنیت ملی و دفع تهدیدات آن می‌داند. البته در عین‌وجود تفاوت‌های محتوایی، تقریباً همه‌ی نظام‌ها برای گسترش ایده و آرمان انقلابی خود به دیگر کشورها، هم‌زمان با تازگی و طراوت آرمان انقلاب‌شان تلاش‌هایی را صورت می‌دهند.

صدور انقلاب در صدر اسلام

همچنین در دیدگاه اسلامی، صدور انقلاب، علاوه بر رویه‌ی تاریخی فوق‌الاشاره، در یک وظیفه‌ی قرآنی نیز ریشه دارد که مسلمانان را در جهت تحقق و تبلیغ پیام الهی در سراسر گیتی فرامی‌خواند همان‌طور که در عصر صدر اسلام توسط پیامبر و خلفای پس از ایشان در تفکیک بین دارالاسلام و دارالکفر، دعوت و سپس فتوحات با ماهیت صلح اسلامی صورت گرفت.

صدور انقلاب مدنظر امام خمینی(ره)

صدور مدنظر امام خمینی(ره)، بازتاب طبیعی انقلاب اسلامی در محیط‌های متجانس و نامتجانس بود که تحسین ارزش‌های انقلاب اسلامی از سوی توده‌های آگاه‌شده‌ی ملل جهان را برانگیخته بود و با خلق چنین محیطی، امکان زیست اندیشه‌های متعالی سیاسی اسلام ناب پدیدار می‌شود. این مهم، وجه بنیادین عمق‌بخشی انقلاب اسلامی است.

صدور انقلاب در اندیشه و عمل امام خمینی(ره) نسبت به سایر انقلاب‌ها، دارای مختصات ویژه‌ی خود است. این اختصاصات، ریشه در آموزه‌ها و فرهنگ سیاسی ایرانی اسلامی دارد که آرمان آن استقرار جامعه‌ای پاک و عادلانه در جهان است. بنابراین صدور انقلاب در رویکرد امام به‌لحاظ ماهیت، اصول، ابزار و روش و... دارای ویژگی‌های متفاوتی نسبت به سایر رویکردها و دیگر نمونه‌های تاریخی

1. Inspiration
2. instigation

انقلاب‌هاست (پروانه، ۲۰۰۹). در رویکرد امام خمینی(ره)، صدور ارزش‌ها و آرمان‌های بزرگی چون آزادی، استقلال و رفاه جهانی معرفی و اتخاذ شده است (صحیفه امام، ج ۱۳: ۲۸۱ و ج ۲۱: ۸۱). چرا که این صدور، «مقدمه‌ی جهانگیری اسلامی» بوده و «زمینه‌ساز قیام مصلح کل و منجی عالم است» (صحیفه امام، ج ۲۰: ۳۴۵). در حقیقت آرمان استقرار جامعه‌ی پاک و عادلانه‌ی جهانی موجود در فرهنگ سیاسی ایران باستان و اسلام به‌خصوص تشیع، زمینه‌ساز این نوع رویکرد است (اسپوزیتو، ۲۰۰۹: ۴۷ و ۶۲-۵۸).

در مجموع، حضرت امام خمینی(ره) طرح موضوعاتی چون معرفی صحیح اسلام با تبلیغات، عمل مطابق با اسلام، عمل و اخلاق، شناساندن انقلاب به‌دنیا، دعوت به‌اسلام، صدور ارزش‌های انسانی، آشناسازی مستضعفان با حکومت عدل اسلامی را عامل و شیوه‌ی عمق‌بخشی انقلاب دانسته‌اند. اصولاً امام به‌یک معنا، اهداف ملی و جهانی را در طول هم دانسته و بین آن‌ها تناقضی قائل نیست. در نظر امام، نشر آرمان‌ها، ارزش‌ها و برنامه‌های انقلاب به‌دنیا، هم ضروری صیانت از این هسته‌ی مرکزی رویکرد جهانی و هم لازمه‌ی موفقیت جهان‌گرایی اسلامی است.

در مجموع می‌توان اصطلاح «صدور انقلاب» به‌عنوان ساخته‌ی امام خمینی(ره) و پرداخته‌ی استراتژیست‌های جمهوری اسلامی، را به‌مثابه گام نخست عمق‌بخشی انقلاب اسلامی برشمرد که از یک‌سو، انقلاب را مکلف به‌توجه به‌امور مسلمانان و مستضعفان جهان می‌نمود و از طرف دیگر، ایدئولوژی و ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب را به‌دیگر کشورها به‌عنوان مدل جدیدی از تغییرات بنیادین صادر می‌نمود. این اصل تا حد زیادی وظیفه‌ی دستگاه دیپلماسی انقلاب را مشخص می‌کرد؛ به‌طوری‌که تدوین‌گران قانون اساسی، روح اصل «صدور انقلاب» را در مواد فوق‌الذکر از این قانون گنجانده‌اند.

مرزهای مفهومی عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی در تمایز با صدور انقلاب

انقلاب اسلامی ایران متأثر از مجموعه‌ای از ارزش‌ها، آرمان‌ها و تفکرات اسلامی - شیعی و نیز رفتارهای ملی است که به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی تبلور یافته و در قالب نظام سیاسی «جمهوری اسلامی» عینیت یافته است. دو ویژگی مهم انقلاب که اسپوزیتو آن را «اسلام‌گرایی - آرمان‌گرایی» و «مردمی بودن» می‌داند، به‌مانند زمان وقوع انقلاب در استمرار آن در سیستم حکومت جمهوری اسلامی نیز پا برجا مانده است (اسپوزیتو ۲۰۰۳: ۸۶). از این‌رو بقای انقلاب اسلامی ایران، در گرو نمایش پای‌بندی به‌آرمان‌ها و اصول آن می‌باشد. ماهیت اسلامی و مردمی و تکیه بر عوامل اعتقادی و آموزه‌های دینی به‌عنوان مهم‌ترین عوامل پیروزی انقلاب اسلامی، ضمن بر هم زدن نفوذ و اقتدار فزاینده‌ی نظام سلطه در ایران و برپایی نظام مستقل از ابرقدرت‌ها، در این کشور شرایطی را رقم زد که ایران اسلامی به‌عنوان کانون الهام‌بخش و بیداری ملت‌ها - به‌ویژه مسلمانان - تبدیل شود. اهمیت عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در میان ملل مستضعف، بدون توجه به‌رنگ و نژاد و عقیده، به‌حدی بوده است

که در مقدمه و بند ۱۶ از اصل سوم قانون اساسی ایران بر حمایت از مستضعفین علیه مستکبرین در سطح جهان تأکید شده است. همین‌طور در فصل دهم آن قانون، در اصل‌های ۱۵۲ و ۱۵۴ بر مسئله‌ی استقلال، آزادی و عدالت به‌عنوان حق مسلم مردم جهان تأکید شده است. به این نکته در اصل ۱۵۴ قانون اساسی چنین تصریح شده است: «جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه‌ی بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد».

کرین بریتون، صدور انقلاب‌ها را محصول ذاتی طبیعت آن می‌داند (بریتون، ۱۹۷۴: ۲۳۰-۲۲۶). معمولاً انقلاب‌هایی که پیوستگی رژیم حاکم بر یک کشور با وضعیت حاکم بر جامعه‌ی جهانی را به هم می‌زنند، تلاش می‌کنند روابط با ملت‌ها را جایگزین روابط با دولت‌ها کرده، شکل نوینی از دیپلماسی را در پیش گیرند تا تجارب خود را به‌دیگر ملل منتقل و حوزه‌ی فراگیری ارزش‌های مورد ادعای خود را گسترش دهند (فلاح‌نژاد، ۲۰۰۵: ۴۰-۳۹). با تغییر نظام سیاسی یک کشور از طریق انقلاب‌ها، تلاش می‌شده است که جهت حفظ دستاوردها، دست به‌اشاعه‌ی ارزش‌ها و اصول انقلابی‌شان بزنند (صادقی دولت‌آبادی، ۱۳-۱۲ به نقل از فیروزکوهی، رساله دکتری). البته ایده‌ی صدور نه دقیقاً در برداشت وستفالیایی، بلکه در تعریف وسیع کلمه، بخشی از روابط بین‌الملل کهن و کنونی است. چنان‌که این نتیجه‌ی قهری پدیده‌ی انقلاب در سراسر تاریخ، چه در صورت قدسی آن مانند انقلاب پیامبر اسلام (ص) و چه در انواع دنیوی و غیرمذهبی آن بوده است (اسپوزیتو، ۲۰۰۹: ۵۵).

مجموعه‌ی ویژگی‌های ارزشی و آرمانی انقلاب اسلامی و داعیه‌ی الگو شدن برای ملت‌های دیگر که طالب ارزش‌های انسانی‌اند توانسته است آموزه و استراتژی جدید و کارآمدی را فراروی حرکت‌های انقلابی قرار دهد. لذا رهبران انقلاب اسلامی بر این باورند که ملت‌ها و نهضت‌هایی که برای رهایی از استبداد و استعمار به‌دنبال الگوی قابل تأسی هستند، می‌توانند از تجربیات انقلاب اسلامی بهره‌مند شوند. در این راستا صدور انقلاب، اولین گامی است که برای الگودهی به‌سایرین، به‌محض پیروزی انقلاب در سراسر جهان رخ می‌دهد. طبیعتاً فرآیند عمق‌بخشی انقلاب اسلامی، متوقف بر گام اول نبوده و تکمیل فرآیند آن، مستلزم بهره‌گیری هدفمند از بازتابش انقلاب اسلامی در محیط فرامرزی در جهت وسع‌افزایی شعاع اثر آن در محیط‌های متجانس و نامتجانس خواهد بود.

موضع دولت‌های جمهوری اسلامی ایران در خصوص عمق‌بخشی انقلاب اسلامی

تا به امروز نیز دولت‌های مختلف در جمهوری اسلامی ایران، کم و بیش، عمق‌بخشی انقلاب اسلامی را در ذیل اصل صدور انقلاب، با استفاده از چهار استراتژی: «الگوسازی»، «تبلیغ و آگاه‌سازی»، «آموزش» و «حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش» در تعامل با دیگران به‌ویژه در سطوح منطقه‌ای به‌پیش برده‌اند (محمدی، ۲۰۰۶: ۷۱).

نمودار ۱: راهبردهای دولت‌های مختلف در جمهوری اسلامی ایران برای صدور انقلاب
دکتر مهدی فیروزکوهی

راهبرد عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در بردارنده‌ی چارچوب و مفاهیمی است که تأکید بر تحقق ارزش‌ها در داخل و اهتمام جدی به انتقال آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب در خارج را همزمان مورد توجه قرار دهد تا رابطه‌ی منطقی و معقول بین جامعه‌ی انقلابی ایران و دیگر جوامع برای انتقال آموزه‌های انقلابی برقرار شود. به‌گونه‌ای که با یارگیری از میان افراد و دستجاتی که ارزش‌های انقلاب اسلامی را تحسین می‌نمایند - و به‌تعبیر خرمشاد (۱۳۹۲) «گوش‌های شنوای» پیام‌های آن انقلاب هستند - به بازتولید ارزش‌های انقلاب اسلامی در ابعاد فراملی، در محیط فرامرز پرداخته، بستر لازم برای دفع تهدیدات امنیت ملی و کسب منافع امنیت ملی در آن محیط را تمهید کند.

این مهم، فراتر از بازتاب انقلاب اسلامی است که امری دفعی، غیرارادی و فاقد سازماندهی مرکزی است. بلکه در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی، ضمن بهره‌گیری از ثمرات استحصالی وجه اول عمق‌بخشی (بازتاب انقلاب اسلامی) در یک حرکت منسجم، سازماندهی شده و مستمر به‌متشکل نمودن افراد و دستجات تحسین‌گر موصوف، در راستای بازآفرینی نظام ارزشی مدنظر انقلاب اسلامی قدم برداشته با نفی الگوهای جایگزین پیشنهادی نظام سلطه، از سوی آنان، الگوی مطلوب خود را ترویج و تکثیر نماید.

تفاوت بازتاب و صدور انقلاب

گرچه رابطه‌ی نزدیکی بین بازتاب و صدور انقلاب وجود دارد، لیکن در ادبیات مطالعات انقلاب این دو یکسان و مترادف نیستند؛ زیرا بازتاب، اثر طبیعی و خودکار انقلاب تلقی شده است که نیازی به طراحی و تصمیم‌گیری سیاسی ندارد؛ اما صدور انقلاب مبتنی بر اراده و سیاست‌سازی و تصمیم‌گیری سیاسی است و بر پایه‌ی طرح و برنامه مدونی صورت می‌گیرد» (دهقانی و رادفر: ۲۰۱۰).

تعریف مختار عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی

در این تحقیق، عمق‌بخشی انقلاب اسلامی به معنای بازتولید مداوم و سازماندهی شده‌ی ارزش‌های گفتمان‌ساز انقلاب اسلامی در محیط‌های همگن و ناهمگن از طریق نشر و گسترش حقایق آن، در سطوح «بازتابش انقلاب اسلامی» و «وسع‌افزایی شعاع اثر آن» است که دو هدف «کسب منافع امنیت ملی» و «دفع تهدیدات انقلاب اسلامی در سرزمین هدف» را از طریق الگوپروری برآورده می‌کند.

بازتابش انقلاب اسلامی

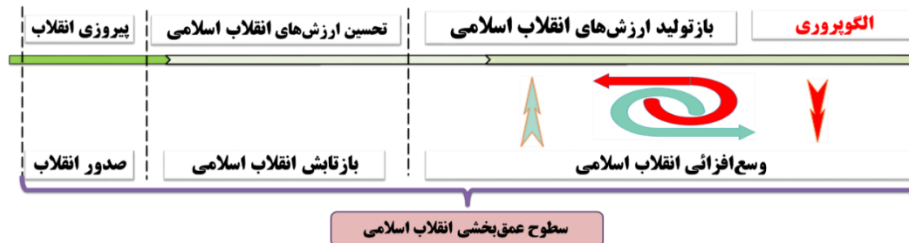
بازتاب انقلاب اسلامی در واقع همان صدور دفعی، غیرارادی و فاقد سازماندهی مرکزی انقلاب اسلامی را گویند. دکتر فیروزکوهی در تعریف بازتابش انقلاب اسلامی می‌نویسد: «بازتابش انقلاب اسلامی» سطح دوم این الگوست که در حقیقت، اثر گشتاور وارون زمانی پیروزی انقلاب اسلامی در سطح جهان بوده و در اثر تحسین ارزش‌های انقلاب اسلامی در محیط‌های متجانس و گاهی نامتجانس به شکل خودانگیخته و بدون دخالت عملیاتی ج.ا.ا. به‌مثابه مرکزیت انقلاب اسلامی صورت می‌گیرد.

وسع‌افزایی انقلاب اسلامی

سطح سوم الگوی عمق‌بخشی خارجی انقلاب اسلامی «وسع‌افزایی انقلاب اسلامی» است که برخلاف دو سطح قبلی، کاملاً ارادی بوده و از سوی ج.ا.ا. به‌شکل ساختارمند پیگیری می‌شود. در این سطح از الگو، ضمن استقبال از بازتولید ارزش‌های انقلاب اسلامی در محیط خارج، با اتکا بر وسع درونی و برونی انقلاب اسلامی، به‌اقداماتی عملی از قبیل گفتمان‌سازی و نهضت‌سازی در راستای انسجام تشکیلاتی و نهادینه سازی هواداران متشکل خارجی انقلاب اسلامی، مبادرت می‌شود. در این سطح از منظر رویکرد سیستمی با مراحل درون‌داد، فرایند و برون‌داد یک رابطه‌ی بازخوراندی و هم‌افزا ما بین «وسع انقلاب اسلامی» و «بازتولید ارزش‌های آن» به‌همراه «الگوپروری» تولید می‌شود. به‌نحوی که در مرحله‌ی درون‌داد، وسع و قوه‌ی انقلاب اسلامی، ساختارهای انگاره‌ای و هنجاری بازتولید شده در محیط‌های مستعد خارجی را در مرحله‌ی برون‌داد به‌آستانه‌ی نفی الگوهای حکمرانی رقیب کشانده و یاری‌گر آن‌ها در گزینش الگوی مطلوب خود می‌شود.

مدل تعاملی و موقعیتی سه‌گانه‌ی صدور، بازتابش و وسع‌افزایی انقلاب اسلامی

فیروزکوهی اشاره می‌دارد سطوح الگوی عمق‌بخشی انقلاب اسلامی مبتنی بر اندیشه‌ی سیاسی مقام معظم رهبری شامل «صدور انقلاب اسلامی»، «بازتابش انقلاب اسلامی» و «وسع‌افزایی انقلاب اسلامی» به قرار مدل ذیل است:

شکل ۱: سطوح عمق بخشی انقلاب اسلامی: دکتر مهدی فیروز کوهی

وی ابعاد عمق بخشی انقلاب اسلامی براساس اندیشه‌ی سیاسی مقام معظم رهبری را در بخشی از رساله دکتری خود با عنوان الگوی عمق بخشی خارجی انقلاب اسلامی مبتنی بر اندیشه‌ی سیاسی مقام معظم رهبری و اعتبار بخشی نظری به آن که مبتنی بر تحلیل کیفی صورت گرفته بر روی انبوه داده‌های تحقیق، «لوازم الگو شدن انقلاب اسلامی» و «ظرفیت‌های الگو شدن انقلاب اسلامی» را به عنوان دو بُعد «بازتابش انقلاب اسلامی» و همچنین «گفتمان سازی» را به مثابه بُعد «وسع افزایی انقلاب اسلامی» معرفی نمود. برخی از این مؤلفه‌ها عبارتند از: مؤلفه‌های بُعد «ظرفیت‌های الگو شدن انقلاب اسلامی»:

«مردم‌گرایی و مردمی بودن انقلاب اسلامی»

«نظام‌سازی مبتنی بر مردم‌سالاری دینی»

«پیشینه‌ی تاریخی انقلاب اسلامی»

«رهبری دینی انقلاب»

بُعد «لوازم الگو شدن انقلاب اسلامی»:

«ساده‌زیستی رهبران»

«پیشرفت علمی ج.ا.ا.»

«پیشرفت اقتصادی ج.ا.ا.»

«استقامت و پایداری ملی»

مؤلفه‌های بُعد گفتمان سازی:

«استکبارستیزی»

«مستضعف‌نوازی»

«عدالت‌خواهی و مظلوم‌یاری»

«انسجام و وحدت جهان اسلام»

«امت‌گرایی و تشکیل امت واحده»

«آرمان فلسطین به مثابه ظرفیتی بی‌بدیل در هم‌گرایی جهان اسلام» (فیروز کوهی، ۲۰۱۹: ۴۲-۳۵).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

فراوانی و بسامد ماهیت گویه‌ها و فرایند تدوین ماهیت ارزش‌ها

پس از برشماری گویه‌ها و مضمون شناسی ماهیت آنها و ارجاع آن گویه‌ها به ماهیت ساختاری متناظر، بسامد هر گویه‌ی پرسشنامه به قرار ذیل استخراج گردید.

طراحی دسته‌ی متناظر ارزش‌ها

پس از تلاش‌های فکری و علمی به منظور نام‌گذاری مشترک برای مضامین کلی‌تر برای هر یک از گویه‌ها و ارزش‌های متناظر، عمومی‌ترین و نزدیکترین مضمونی که ممکن است مخاطبین محترم آن را برداشت نمایند به‌عنوان دسته‌ی متناظر هر گویه، استخراج و به قرار ذیل درج گردید.

جدول ۲: عنوان ارزش و آرمان دسته‌ی متناظر

ردیف	عنوان ارزش و آرمان	دسته‌ی ارزش‌های متناظر
۱	ارزش «امنیت اجتماعی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	حکمرانی مطلوب
۲	ارزش «نظام اداری کارآمد» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	حکمرانی مطلوب
۳	ارزش «مساوی بودن انسانها بدون توجه به هویت قومی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	کرامت انسانی
۴	ارزش «مواست و نوع دوستی و خیرخواهی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	کرامت انسانی
۵	ارزش «میهمان نوازی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	کرامت انسانی
۶	ارزش «استقلال (اقتصادی، سیاسی و دفاعی)» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	حکمرانی مطلوب

نتیجه‌ی آزمون فریدمن برای دسته‌های شش‌گانه موصوف

نتایج حاصل از اعمال آزمون فریدمن با استفاده از نرم‌افزار SPSS از میان دسته‌های شش‌گانه موصوف حاکی از آن است که به‌دلیل این‌که Sig کمتر از ۵٪ نشده است لذا با اطمینان بیش از ۹۵٪ نمی‌توان فرضیه‌ی صفر (وجود نداشتن گرایش معنادار به یکی از دسته‌های فوق‌الشاره) را رد نمود. یعنی رجحان معناداری بین دسته‌های شش‌گانه موصوف ارزش‌های متناظر به حکمرانی مطلوب، ارزش‌های متناظر به کرامت انسانی، ارزش‌های متناظر به هویت، ارزش‌های متناظر به دینداری، ارزش‌های متناظر به دین و ارزش‌های متناظر به ایثار و شهادت وجود ندارد.

نتیجه آزمون فریدمن برای هر سؤال و رتبه‌بندی پاسخها

از آنجایی که تعداد پرسشنامه‌ی سالم گردآوری شده از عدد سی (۳۰) بیشتر است لذا نیازی به آزمون و تست نرمالیته نبود و از آزمون نرمال T جهت معناداری میانگین‌های به‌دست آمده برای سؤال استفاده شد. بنابراین به منظور فهم رجحان معناداری بین گویه‌ها و ارزش‌های متناظر چهل و یک‌گانه موصوف، اعمال آزمون فریدمن با استفاده از نرم‌افزار SPSS نموده و با عنایت به عدم معناداری در سؤالات ۳۵-۳۶-۳۷؛ آن‌ها را وفق روش، حذف نموده و الباقی را مورد ارزیابی و اعمال آزمون فریدمن با استفاده از نرم‌افزار SPSS نموده و نتایج به قرار جدول ذیل می باشد.

رتبه‌بندی فریدمن		Ranks	
۲- آزمون سورت شده نزولی رتبه‌بندی فریدمن		۱- آزمون رتبه‌بندی ترتیبی فریدمن	
عدد پرسشنامه	رتبه‌بندی فریدمن	نماینده سؤال	رتبه‌بندی فریدمن
Q13	20.96	Q1	11.49
Q19	20.90	Q2	16.25
Q29	20.81	Q3	18.26
Q5	20.31	Q4	19.46
Q12	20.16	Q5	20.31
Q22	19.57	Q6	17.40
Q18	19.51	Q7	19.28
Q4	19.46	Q8	18.09
Q7	19.28	Q9	16.82
Q11	19.19	Q10	15.34
Q28	19.06	Q11	19.19
Q23	19.04	Q12	20.16
Q26	18.97	Q13	20.96
Q34	18.66	Q14	16.29
Q3	18.26	Q15	15.25
Q8	18.09	Q16	17.49
Q33	17.91	Q17	15.53
		Q18	19.51
		Q19	20.90

جدول ۳: آزمون رتبه‌بندی فریدمن

رتبه‌بندی فوق که براساس ترتیب سؤالات تنظیم شده بود به رتبه‌بندی نزولی سورت شده فریدمن تبدیل نموده و نتایج سؤالات به قرار جدول ذیل مرتب و درج گردید.

جدول ۴: رتبه‌بندی فریدمن سورت نزولی ارزش‌ها و آرمان

رتبه‌ی میانگین	شماره‌ی مندرج در نرم‌افزار	عنوان ارزش و آرمان	ردیف
۲۰/۹۶	Q13	ارزش «روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۱
۲۰/۹۰	Q19	ارزش «عشق به اهل بیت» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۲
۲۰/۸۱	Q29	ارزش «مردم‌خواهی و مردم‌داری» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۳
۲۰/۱۶	Q5	ارزش «میهمان‌نوازی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۴
۲۰/۱۶	Q12	ارزش «دگرخواهی و ایثار» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۵
۱۹/۵۷	Q22	ارزش «نمود عینی یافتن محتوای اسلامی در تمامی شئون زندگی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۶
۱۹/۵۱	Q18	ارزش «تبلیغ معارف دین» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۷
۱۹/۴۶	Q4	ارزش «مواسات و نوع‌دوستی و خیرخواهی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۸
۱۹/۲۸	Q7	ارزش «تأمین نیازهای اساسی مردم و فقر زدایی» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟	۹

از جدول فوق می‌توان به این نتیجه رسید که مرتبه‌ی ارزش «موصوف مورد نظر» در چه رتبه‌ی تقدیمی اثر در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین دارد. و می‌توان ادعا کرد که صاحب‌نظران و کارشناسان مورد پرسش در خصوص این‌که ارزش‌های «موصوف» به چه میزان می‌توانند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشند؛ به ترتیب با اولویت به «روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی»؛ «عشق به اهل بیت»؛ «مردم‌خواهی و مردم‌داری»؛ «میهمان‌نوازی»؛ «دگرخواهی و ایثار»؛ «نمود عینی یافتن محتوای اسلامی در تمامی شئون زندگی»؛ «تبلیغ معارف دین»؛ «مواسات و نوع‌دوستی و خیرخواهی»؛ «ساده‌زیستی مسئولان»؛ «وحدت اسلامی»؛ «داشتن انگیزه الهی» و ... اشاره نموده‌اند.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای پاسخ‌دهندگان شاغل دوگانه

نتایج حاصل از مقایسه‌ی حدود ۴۱ نفر از پاسخ‌های پاسخ‌دهندگان شاغل (حدود ۲۰ نفر) در نهادهای انقلابی و سایر پاسخ‌دهندگان (حدود ۲۱ نفر) در خصوص سؤالات ۳۴ گانه پرسشنامه به قرار ذیل تحلیل می‌گردد.

جدول ۵: آزمون T نتایج حاصل از مقایسه پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی و

سایر پاسخ‌دهندگان

آزمون T				
ارزش انقلاب اسلامی	شاغل در نهادهای انقلابی	N	Mean	Std. Deviation
امنیت اجتماعی	خیر	۲۱	۳/۷۶	۱/۰۴۴
	بله	۱۹	۴/۱۶	۰/۸۹۸
نظام اداری کارآمد	خیر	۲۱	۴/۳۸	۰/۹۲۱
	بله	۱۹	۴/۳۲	۰/۶۷۱
مساوی بودن انسان‌ها بدون توجه به هویت قومی	خیر	۲۱	۴/۵۲	۰/۸۱۴
	بله	۲۰	۴/۴۰	۰/۸۲۱
مساوات، نوع دوستی و خیرخواهی	خیر	۲۱	۴/۷۱	۰/۵۶۱
	بله	۲۰	۴/۵۵	۰/۶۰۵

تحلیل جدول آزمون T

از پاسخ‌دهندگان صاحب‌نظری که لااقل یک بار تجربه سفر و پیاده‌روی اربعین داشته‌اند و غیرشاغل در نهادهای انقلابی؛ پرسیده شد؛ ارزش «مورد نظر ۳۴ گانه» به چه میزان می‌تواند در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین مؤثر باشد؟ پاسخ‌دهندگان وفق جدول ذیل با لحاظ نمره عددی از (۵)، پاسخ‌های ذیل با معنای عددی مندرج در ستون مجاور ارائه نمودند.

جدول ۶: ارزش؛ دسته‌ی ارزش‌های متناظر و سنخ ارزش

ردیف	ارزش	دسته‌ی ارزش‌های متناظر به	سنخ ارزش
۱	«امنیت اجتماعی»	حکمرانی مطلوب	کارآمد
۲	«نظام اداری کارآمد»	حکمرانی مطلوب	کارآمد
۳	«مساوی بودن انسان‌ها بدون توجه به هویت قومی»	کرامت انسانی	کارآمد
۴	«مساوات و نوع دوستی و خیرخواهی»	کرامت انسانی	اثربخش
۵	«میهمان نوازی»	کرامت انسانی	اثربخش
۶	«استقلال (اقتصادی، سیاسی و دفاعی)»	حکمرانی مطلوب	کارآمد
۷	«تأمین نیازهای اساسی مردم و فقرزدایی»	حکمرانی مطلوب	کارآمد
۸	«حکمرانی مطلوب و کارآمد اقتصادی»	حکمرانی مطلوب	کارآمد

اولویت‌های سیاستگذارانه

مطابق نتایج جدول ذیل اولویت‌های سیاستگذارانه هر گروه از پاسخ دهندگان به شرح ذیل مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۷: ارزش؛ سنخ ارزش و نتایج همه پاسخ‌دهندگان

ردیف	سایر پاسخ‌دهندگان	سنخ ارزش	ارزش	معدل کل	سطح تمایز	پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی
۱	«خ.ز» ۴/۶۷	کارآمد	حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین	۴/۷۰	ک	۴/۷۴ «خ.ز»
۲	«خ.ز» ۴/۴۳	کارآمد	تأمین نیازهای اساسی مردم و فقر زدایی	۴/۶۶	ک	۴/۸۹ «خ.ز»
۳	«خ.ز» ۴/۷۱	اثربخش	مواسات و نوع دوستی و خیرخواهی	۴/۶۵	ک	۴/۶۰ «خ.ز»
۴	«خ.ز» ۴/۶۲	اثربخش	داشتن انگیزه الهی	۴/۶۳	ک	۴/۶۵ «خ.ز»
۵	«خ.ز» ۴/۷۱	هویتی	فرهنگ مقاومت و حمایت از مسلمانان و مستضعفان	۴/۶۳	ک	۴/۵۵ «خ.ز»
۶	«خ.ز» ۴/۷۶	اثربخش	دگرخواهی و ایثار	۴/۵۸	ک	۴/۴۰ «خ.ز»
۷	«خ.ز» ۴/۸۱	اثربخش	روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی	۴/۵۶	ک	۴/۳۲ «خ.ز»
۸	«خ.ز» ۴/۶۲	اثربخش	مردم‌خواهی و مردم‌داری	۴/۵۱	ک	۴/۴۰ «خ.ز»
۹	«خ.ز» ۴/۷۱	اثربخش	میهمان نوازی	۴/۵۵	ک	۴/۳ «خ.ز»
۱۰	«خ.ز» ۴/۳۸	کارآمد	نظام اداری کارآمد	۴/۴۹	ک	۴/۶۰ «خ.ز»
۱۱	«خ.ز» ۴/۶۷	کارآمد	تبلیغ معارف دین	۴/۴۸	ک	۴/۳۰ «خ.ز»
۱۲	«خ.ز» ۴/۳۸	کارآمد	استقلال (اقتصادی، سیاسی و دفاعی)	۴/۴۷	ک	۴/۵۶ «خ.ز»
۱۳	«خ.ز» ۴/۴۸	اثربخش	نفی تفتیش عقاید	۴/۴۶	ک	۴/۴۵ «خ.ز»
۱۴	«خ.ز» ۴/۵۲	اثربخش	مساوی بودن انسان‌ها بدون توجه به هویت قومی	۴/۴۶	ک	۴/۴۰ «خ.ز»
۱۵	«خ.ز» ۴/۵۲	اثربخش	عزت بخشی	۴/۴۶	ک	۴/۴۰ «خ.ز»
۱۶	«خ.ز» ۴/۲۳	کارآمد	حکمرانی مطلوب و کارآمد اقتصادی	۴/۴۴	ک	۴/۶۵ «خ.ز»
۱۷	«خ.ز» ۴/۴۳	اثربخش	حکمرانی اخلاقی و دینی	۴/۴۴	ک	۴/۴۵ «خ.ز»
۱۸	«خ.ز» ۴/۴۵	اثربخش	ساده‌زیستی مسئولان	۴/۴۳	ک	۴/۴۲ «خ.ز»
۱۹	«خ.ز» ۴/۵۷	اثربخش	نمود عینی یافتن محتوای اسلامی در تمامی شئون زندگی	۴/۴۳	ک	۴/۳۰ «خ.ز»
۲۰	«خ.ز» ۴/۵۲	هویتی	تأکید بر هویت اسلامی	۴/۴۱	ک	۴/۳۰ «خ.ز»
۲۱	«خ.ز» ۴/۴۸	هویتی	وحدت اسلامی	۴/۳۹	ک	۴/۳۰ «خ.ز»
۲۲	«خ.ز» ۴/۴۸	کارآمد	دستیابی به پیشرفت همه جانبه	۴/۳۹	ک	۴/۳۰ «خ.ز»
۲۳	«خ.ز» ۴/۶۷	اثربخش	عشق به اهل بیت	۴/۳۸۵	زیاد	۴/۱۰ «خ.ز»
۲۴	«خ.ز» ۴/۳۳	کارآمد	اقامه حدود الهی و عدالت اسلامی	۴/۳۶۵	ک	۴/۴۰ «خ.ز»

ردیف	سایر پاسخ‌دهندگان	سنخ ارزش	ارزش	معدل کل	سطح تمایز	پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی
۲۵	«خ.ز» ۴/۲۴	کارآمد	انقلابی‌گری	۴/۲۷	ک	«خ.ز» ۴/۳۰
۲۶	«خ.ز» ۴/۱۹	کارآمد	عدالت اقتصادی و فساد ستیزی	۴/۲۵۵	ک	«خ.ز» ۴/۳۲
۲۷	«خ.ز» ۴/۳	اثربخش	نفی سکولاریسم اخلاقی	۴/۲۵	ک	«خ.ز» ۴/۲۰
۲۸	«ز» ۴/۴	کارآمد	موفقیت‌های علمی، فرهنگی در مقایسه با گستره جهانی	۴/۲۳۵	زیاد	«خ.ز» ۴/۴۷
۲۹	«ز» ۳/۷۵	کارآمد	امنیت اجتماعی	۴/۱۷۵	زیاد	«خ.ز» ۴/۶
۳۰	«خ.ز» ۴/۲۴	اثربخش	اسلامی بودن قوانین	۴/۱۴۵	ک	«خ.ز» ۴/۰۵
۳۱	«خ.ز» ۴/۰۵	اثربخش	آزادی اجتماعی مورد تأکید اسلام	۴/۱۲۵	ک	«خ.ز» ۴/۲۰
۳۲	«ز» ۴/۲۹	اثربخش	دین‌داری غیرمتحجر و متساهلانه	۴/۱۲	ک	زیاد ۳/۹۳
۳۳	«ز» ۳/۹۵	هویتی	تأکید بر هویت شیعی	۴	ک	«خ.ز» ۴/۰۵
۳۴	«ز» ۳	کارآمد	مردم‌سالاری دینی	۳/۹۳	ک	«خ.ز» ۴/۰۵

اولویت‌های سیاستگذارانه پاسخ‌دهندگان غیرشاغل در نهادهای انقلابی

پاسخ‌دهندگان موصوف به جز گویه‌های ارزش «موفقیت‌های علمی، فرهنگی در مقایسه با گستره جهانی»، «تأکید بر هویت شیعی»، «مردم‌سالاری دینی»، «امنیت اجتماعی» را که پاسخ «زیاد» داده‌اند و همه سؤالات دیگر را پاسخ «خیلی‌زیاد» داده‌اند. و نشان دهنده‌ی این است که ارزش‌های موصوف در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین بسیار زیاد مؤثر می‌باشند.

با گزینش پاسخ‌های اولویت‌دار - بیست درصد اول -، اجمالاً می‌توان ترجیح و اولویت نگاه کارشناسان صدرالاشاره را برای اخذ دیدگاه کارشناسی به منظور بهره‌مندی در اولویت‌های سیاستگذارانه بهره‌جست. با این رویکرد ملاحظه می‌شود اولویت این گروه از کارشناسان وفق جدول ذیل می‌باشد.

جدول ۸: اولویت‌های سیاستگذارانه پاسخ‌دهندگان غیرشاغل در نهادهای انقلابی

ردیف	ماهیت عام ارزش	ارزش	سایر پاسخ‌دهندگان
۱	اثربخش	روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی	«خ.ز» ^۱ ۴/۸۱
۲	اثربخش	دگرخواهی و ایثار	«خ.ز» ۴/۷۶
۳	اثربخش	میهمان‌نوازی	«خ.ز» ۴/۷۱
۴	اثربخش	مواصات و نوع دوستی و خیرخواهی	«خ.ز» ۴/۷۱
۵	هویتی	فرهنگ مقاومت و حمایت از مسلمانان و مستضعفان	«خ.ز» ۴/۷۱
۶	اثربخش	عشق به اهل بیت	«خ.ز» ۴/۶۷
۷	کارآمد	حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین	«خ.ز» ۴/۶۷

۱. «خ.ز» معادل خیلی زیاد

همان‌طور که ملاحظه می‌شود عمده‌ی اولویت این گروه شامل ارزش‌های اثربخش می‌باشد و تنها گویه‌ی منتخب اولویت‌دار «حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین» که از دسته‌ی ارزش‌های کارآمدی است از ماهیت معرفتی و اثربخش نیز برخوردار است.

اولویت‌های سیاستگذارانه پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی

پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی به جز گویه‌ی «دین‌داری غیرمتحجرانه و متساهلانه» که پاسخ «زیاد» داده‌اند، کلیه‌ی گویه‌های دیگر را پاسخ «خیلی زیاد» داده‌اند و نشان دهنده‌ی این است که ارزش‌های موصوف در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در ظرفیت مراسم اربعین بسیار زیاد مؤثر می‌دانند. با گزینش پاسخ‌های اولویت‌دار - بیست درصد اول -، کارشناسان شاغل در نهادهای انقلابی و به منظور بهره‌مندی از ترجیحات و اولویت‌های سیاستگذارانه آنها به ترتیب جدول ذیل دسته‌بندی گردید.

جدول ۹: اولویت‌های سیاستگذارانه پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی

ردیف	ماهیت ارزش	ارزش	پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی
۱	کارآمد	تأمین نیازهای اساسی مردم و فقر زدایی	۴/۸۹ «خ.ز.»
۲	کارآمد	حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین	۴/۷۴ «خ.ز.»
۳	اثربخش	داشتن انگیزه الهی	۴/۶۵ «خ.ز.»
۴	کارآمد	حکمرانی مطلوب و کارآمد اقتصادی	۴/۴۵ «خ.ز.»
۵	اثربخش	مواسات و نوع دوستی و خیرخواهی	۴/۶۰ «خ.ز.»
۶	کارآمد	نظام اداری کارآمد	۴/۶۰ «خ.ز.»
۷	کارآمد	امنیت اجتماعی	۴/۶ «خ.ز.»

همان‌طور که ملاحظه می‌شود به جز ارزش‌های «مواسات و نوع دوستی و خیرخواهی» و «حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین» که از ماهیت ارزش اثربخش حکایت دارد، عمده‌ی اولویت این گروه -برغم گروه سابق- شامل «ارزش‌های متناظر به کارآمدی» می‌باشد.

تبیین و تعلیل تمایزات معنی‌دار دو گروه پاسخ‌دهندگان

از مقایسه‌ی پاسخ‌های دو گروه پاسخ‌دهندگان، رتبه عمق‌بخشی ارزش‌های مندرج در جدول ذیل، دارای تمایزات معین و قابل توضیحی دارد. گروه پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی به گویه‌ی «ارزش‌های موفقیت‌های علمی، فرهنگی در مقایسه با گستره جهانی» و «امنیت اجتماعی» به صورت مشخص از سایر پاسخ‌دهندگان امتیاز بالاتری را تخصیص داده‌اند.

جدول ۱۰: تمایزات معنی‌دار دو گروه پاسخ‌دهندگان

ردیف	سایر پاسخ‌دهندگان	ماهیت ارزش	ارزش	پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی
۱	۴,۶۷	اثربخش	عشق به اهل بیت	۴/۱۰
۲	۴	کارآمد	موفقیت‌های علمی، فرهنگی در مقایسه با گستره جهانی	۴/۴۷
۳	۳,۷۵	کارآمد	امنیت اجتماعی	۴/۶

دلیل این که گروه پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی، امتیاز بالاتری به گویه «موفقیت‌های علمی فرهنگی در مقایسه با گستره جهانی» نسبت به سایر پاسخ‌دهندگان داده‌اند را می‌توان با این عنوان توجیه کرد که چون این گروه در محیطی شاغل هستند که در آن محیط، موفقیت‌های علمی و فرهنگی در مقیاس جهانی قابلیت مقایسه یافته است و به این موفقیت‌ها باور دارند، لذا احتمال تأثیر آن را در اربعین بسیار بالا می‌دانند و احتمالاً در تجربه‌ی گفتگوی خود در مراسم اربعین به آن موفقیت‌ها بالیده‌اند و مخاطب را از این موفقیت واقعی و بسیار بالا رهنمون و مطلع ساختند و این امر در محافل علمی نیز شیاع و رواج دارد که در مراکز وابسته به نهادهای انقلابی مورد اشاره؛ موفقیت‌های علمی و تکنولوژیکی بالایی کسب شده است.

به همین نسبت، اساتید و صاحب‌نظران تحصیل کرده مورد پرسش واقع شده خارج از نهادهای انقلابی از کارکرد علمی دانشگاه‌های غیروابسته به نهادهای انقلابی، رضایت کافی ندارند و معتقدند به اندازه رضایت‌بخشی، تولیدات علمی این دانشگاه‌ها، موجب تولید تکنولوژی و دانش کارگشا نشده است و تا حدودی توقع این گروه بالاتر است؛ ممکن است به رغم زیاد دانستن تأثیر این ارزش در ظرفیت اربعین، اندکی نیز گلایه‌مند باشند و چنین سطحی از پاسخ را ارائه نمودند.

در امتیازدهی به گویه‌ی ارزش «امنیت اجتماعی» نیز پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی که خود را متولی، تأمین‌کننده و مشارک و مؤثر در تولید این ارزش می‌دانند، بنابراین موجودیت و اهمیت کلی آن را مفروض و اهمیت آن را بسیار بالاتر می‌شمارند لذا نقش این ارزش و آرمان انقلاب اسلامی را در بازتابش و عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در ظرفیت مراسم اربعین بسیار بالاتر از سایر پاسخ‌دهندگان تلقی می‌نمایند.

در خصوص امتیاز بالاتر گویه‌ی «عشق به اهل بیت» توسط گروه سایر پاسخ‌دهندگان نسبت به پاسخ‌دهندگان شاغل در نهادهای انقلابی را می‌توان عطف به اشراف وجدانی و بدون نیاز به اطلاعات پیچیده و درک حضوری تجربه‌ی زیسته‌ی این گروه ارجاع داد که در عنوان «اولویت‌های سیاستگذارانه پاسخ‌دهندگان غیرشاغل در نهادهای انقلابی» به ترجیحات بیشتر این گروه به ارزش‌های مربوط به گوی‌های «اثربخش» در میان پاسخ‌های دیگر اشاره شد. و همچنین به چولگی بیشتر پاسخ‌دهندگان

شاغل در نهادهای انقلابی به سمت گوی‌های «کارآمدی» در میان پاسخ‌های این گروه نیز اشاره شد و این تمایل و برجسته‌انگاری این گروه موجب شده است که جایگاه گویه‌ی «عشق به اهل‌بیت (اثربخش)» توجه نسبتاً کمتری به خود یابد.

اولویت‌های سیاستگذارانه مجموع پاسخ‌دهندگان

مجموع پاسخ‌دهندگان به جز گویه‌ی ارزش «مردم‌سالاری دینی» که متناظر به سنخ کارآمدی دیده شد -عدد تخصیصی «۳/۹۳»- پاسخ «زیاد» را انتخاب کردند، به کلیه‌ی گویه‌های دیگر امتیاز «خیلی زیاد» تخصیص داده‌اند و نشان دهنده‌ی این است که ارزش‌های موصوف را در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین بسیار زیاد مؤثر می‌دانند. با گزینش پاسخ‌های اولویت‌دار -بسیست درصد اول-، کل، به منظور بهره‌مندی از ترجیحات و اولویت‌های سیاستگذارانه آنها به ترتیب جدول ذیل دسته‌بندی گردید.

جدول ۱۱: اولویت‌های سیاستگذارانه مجموع پاسخ‌دهندگان

ردیف	ماهیت ارزش	ارزش	معدل کل
۱	کارآمد	حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین	۴/۷۰
۲	کارآمد	تأمین نیازهای اساسی مردم و فقر زدایی	۴/۶۶
۳	اثربخش	مواسات و نوع دوستی و خیرخواهی	۴/۶۵
۴	اثربخش	داشتن انگیزه الهی	۴/۶۳
۵	هویتی	فرهنگ مقاومت و حمایت از مسلمانان و مستضعفان	۴/۶۳
۶	اثربخش	دگرخواهی و ایثار	۴/۵۸
۷	اثربخش	روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی	۴/۵۶

نتیجه‌گیری

با توجه به تلورانس‌ها و میزان دقت‌های ممکن روشی به‌کار گرفته شده؛ از جداول فوق، تمایزات شدید و معینی را نمی‌توان استنباط کرد. جز این‌که پاسخ‌دهندگان **شاغل** در نهادهای انقلابی صرف نظر از گویه‌ی «دین‌داری غیرمتحجرانه و متساهلانه» که پاسخ «زیاد» داده‌اند، کلیه‌ی گویه‌های دیگر را پاسخ «خیلی زیاد» داده‌اند و همچنین پاسخ‌دهندگان **غیرشاغل** در نهادهای انقلابی نیز به جز گویه‌های ارزش «موفقیت‌های علمی، فرهنگی در مقایسه با گستره جهانی»، «تأکید بر هویت شیعی»، «مردم‌سالاری دینی»، «امنیت اجتماعی» را که پاسخ «زیاد» داده‌اند؛ کلیه‌ی سوالات دیگر را پاسخ «خیلی زیاد» داده‌اند و نشان دهنده‌ی این است که ارزش‌های موصوف در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین بسیار زیاد مؤثر می‌باشند.

در معدل مجموع پاسخ‌دهندگان به جز گویه‌ی ارزش «مردم‌سالاری دینی» که متناظر به سنخ «کارآمدی» دیده شد -عدد تخصیصی «۳/۹۳»- و پاسخ «زیاد» را انتخاب کردند، به کلیه‌ی گویه‌های

دیگر امتیاز «خیلی زیاد» تخصیص داده‌اند و نشان دهنده‌ی این است که تأثیر ارزش‌های موصوف را در عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در مراسم اربعین بسیار زیاد می‌دانند. و ظرفیت پیاده‌روی اربعین برای همه‌ی ارزش‌های سه‌گانه‌ی متناظر به سنخ اثربخش، کارآمد و هویتی، مؤثر و مناسب تلقی کرده‌اند و ترجیح اولویت‌بندی سیاستگذارانه‌ی عمق‌بخشی ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی در ظرفیت اربعین مخاطبین فرهیخته به ارزش‌های «حل مشکلات معرفتی و معنوی مخاطبین»، «تأمین نیازهای اساسی مردم و فقر زدایی»، «مواسات و نوع دوستی و خیرخواهی»، «داشتن انگیزه الهی»، «فرهنگ مقاومت و حمایت از مسلمانان و مستضعفان»، «دگرخواهی و ایثار»، «روحیه‌ی جهاد و شهادت طلبی» تعلق گرفته است.

References

- Esposito, John L. (2003). *Iranian revolution and its global reflection*, translated by Mohsen Madirshanechi, Tehran: Center for the Recognition of Islam and Iran. (In Persian)
- Brinton, Crane. (1984). *Autopsy of Four Revolutions*, translated by Mohsen Talasi, Tehran: Bija. (In Persian)
- Parvaneh, Mahmoud (2009). "Issuing the revolution, as a road map of globalism in the political thought of Imam Khomeini (RA)". *Religion and Politics Quarterly*, Shahid Mahalati Higher Education Complex, Volume 6, Number 19, Summer, 171-183. (In Persian)
- Parvaneh, Mahmoud. (2008) "Dialectic of benefit (based on the political thought of Imam Khomeini (RA))", *Religion and Politics Quarterly*, Shahid Mahalati Higher Education Complex, No. 17-18, (Autumn and Winter 2018). (In Persian)
- Don, T. (2009). *liberalism In John Bayliss, and Smith*, The Globalization of Politics: International Relations in the Modern Era (Historical Context, Theories, Structures, and Processes) Tehran: Abrar Contemporary Publications. (In Persian)
- Dehghani Firouzabadi, Seyyed Jalal and Radfar, Firouzeh (2009). *Exporting Revolution Model in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran*, Tehran: Imam Sadeq University Publications. (In Persian)
- Safavi, Seyed Yahya (2012). *In-depth textbook*, International Studies doctoral course, Imam Hossein University (AS), Tehran. (In Persian)
- Alikhani, Ali Akbar & et al., (2006). *Methodology in Islamic Political Studies*, Tehran: Imam Sadiq University Press. (In Persian)
- Fallah Nejad, Ali (2014). *Issuing Policy of the Islamic Revolution*, Tehran: Publications of the Center for Islamic Revolution Documents. (In Persian)
- Firouzkohi, Mehdi (2017). Doctoral Thesis, *External deepening model of the Islamic Revolution, based on the political thought of the Supreme Leader, and its theoretical validation*, Tehran: Research Institute of Cultural and Social Studies of the Ministry of Science, Research and Technology. (In Persian)

